

Languages on this page:

ISSN 1652-7224 ::: Publicerad den 29 april 2009

Utskriftsvänlig pdf-fil

Läs mer om dansk idrott, idrottspolitik och idrottsforskning på idrottsforum.org

Vad är en kanon? Alltså kánon, inte kanón. Enligt Nationalencyklopedin är det en "gällande samling av heliga skrifter t.ex. i den kristna kyrkan", och utvidgat, "förteckning", till exempel "litteraturhistoriens kanon". Romerska *kanon* och grekiska *kanan* betyder stav, måttstock, tabell. Kanon var på allas läppar för några år sedan, då dåvarande danske kultur- och idrottsministern Brian Mikkelsen drog igång arbetet med att skapa en dansk kulturkanon, en propós som väckte uppmärksamhet framför allt på grund av Danmarks officiella invandringspolitik, som milt uttryckt var ganska återhållsam (vissa talade till och med om främlingsfientlighet). Mikkelsen, som numera är justitieminister, har ofta visat att han uppfattar idrott som ett kulturuttryck, även om kritisk idrottsforskning just inte faller honom på läppen. Och nu föreligger *Eliteidrættens kanon*, sammanställd av Else Trangbæk, Rasmus Bech och Rama Pryce, och utgiven av Syddansk Universitetsforlag. Här presenteras elva idrottare/idrottslag i var sitt kapitel, traditionella hjälteberättelser enligt vår recensent, John Hellström, som vet en hel del om sådant. I sin välskrivna och väl underbyggda bedömning av boken – och av fenomenet – pekar vår recensent på rät- och avigsidorna med kanonisering i allmänhet och av idrottens utövare i synnerhet, och på problematiken som omger ett sådant projekt – och han funderar på vem eller vad som skulle ingå i en svensk motsvarighet.

Idrottskanon – något för Sverige?

John Hellström

Historiska institutionen, Stockholms universitet

Else Trangbæk, Rasmus Bech & Rama Pryce (red)

Eliteidrættens kanon

191 sidor, hft., ill.

Odense: [Syddansk Universitetsforlag](#)

2007

ISBN 978-87-7674-240-9

Elitidrottens kanon är idrottens bidrag till den satsning på en dansk kulturkanon som initierats av det danska kulturministeriet med kulturminister Brian Mikkelsen i spetsen. Den ursprungliga danska kulturkanonen presenterades 2006 och består av verk från arkitektur, bildkonst, design och konsthantverk, film, litteratur, musik, scenkonst och barnkultur. Inom alla områden är det ledande personligheter som gjort urvalet av personer eller verk som ska ingå i respektive kanon.

Idén med en kulturell kanon bygger på att bevara och upphöja det främsta inom den egna kulturen i en tid då globalisering och informationskultur skapat en flodvåg av intryck som är så massiv att det blivit svårt att behålla någon struktur i flödet. Syftet med den danska kulturkanonen är att skapa en utgångspunkt för diskussion och debatt kring vad som är god kultur. Brian Mikkelsen skriver själv i inledningen till det danska kulturministeriets skrift *Kulturkontakten* att "kulturkanonen kan fungera som et kompas, der viser retninger og milepæle i en lang og kompleks dansk kulturhistorie. Samtidig er det meningen, at kulturkanonen kan danne udgangspunkt for samtale og debat."^[1]

Det ligger i själva begreppet kanon att de verk och personligheter som ingår i en sådan representerar ett upphöjt ideal. En kanon är per definition normerande och det är lätt att tänka sig att en statligt beställd topplista över det bästa och mest framstående inom den nationella kulturhistorien blir provocerande. Den danska kulturkanonen har mycket riktigt fått kritik, men den har också inspirerat svenska politiker att fundera över möjligheten att upprätta en motsvarande svensk kulturkanon. Cecilia Wikström, riksdagsledamot för Folkpartiet och ledamot i kulturutskottet

föreslog i en debattartikel i Sydsvenska Dagbladet att en svensk litteraturkanon skulle skapas för att slå vakt om det svenska litterära kulturarvet.[2]

Elitidrottens kanon är således idrottens bidrag till den danska kulturkanonen. Precis som för de andra kulturområdena är det en grupp bestående av sex ”experter” som ställt samman listan över dansk elitidrotts främsta utövare. Tillsammans har de valt ut elva danska idrottare eller idrottslag som passar in på någon av följande fem kategorier: fantastiska karriärer, stora danska prestationer, nyskapande, mytiska personer och särskilt dramatiska händelser. Dessa elva idrottare beskrivs sedan i traditionellt skrivna hjälteberättelser där deras respektive storhet presenteras och förklaras.

Om de elva artiklarna är egentligen inte mycket att säga. De elva idrottarna representerar fyra olika tidsperioder, nio olika sporter och de utgörs av sju manliga och fyra kvinnliga idrottare/lag. Samtliga artiklar är konventionella hjälteberättelser som bygger på att beskriva och förklara hur respektive idrottare passar in under någon eller några av de angivna urvalskriterierna. Artiklarna är välskrivna och spännande att läsa, även för den som inte känner sig hemma i den danska idrottskulturen.

Det som lyfter Elitidrottens kanon över motsvarande journalistiska verk, för det finns ju mängder av böcker som listar de bästa genom tiderna, är det kontextuella ramverk som Else Trangbæk ritar upp i inledningen. Under rubriken ”Elitidrott under förändring” sätts de elva hjälteberättelserna in i en idrottshistorisk kontext. Framför allt visar hon hur elitidrotten gått från amatörideal till professionalism, men hon gör även in ett genusperspektiv, som känns viktigt för att förklara den manliga övervikten i urvalet. När ideologin kring den moderna idrotten mejslades ut kring sekelskiftet 1900, etablerades också normen om idrotten som utpräglat manlig. Under 20-talet stängdes kvinnorna ut från merparten av de olympiska spelens idrottsgrenar och än idag har kvinnor inte tillträde till samtliga olympiska grenar. Ur det perspektivet är det inte konstigt att fler män än kvinnor gjort starka avtryck i den danska elitidrottens historia. Samma förhållande gäller i Sverige och över hela världen.

Detta avsnitt är nödvändigt för att förstå hur olika förhållandena var för idrottare i olika epoker. En central fråga som redaktörerna ställer i början är om det ens är möjligt att jämföra idrottsprestationer från olika epoker. Kan man jämföra ett rekord satt 1950 med ett rekord från 1985? Utifrån Trangbæcks historiska beskrivning måste svaret på den frågan bli att man absolut kan jämföra rekord från olika tidsepoker, men att det inte är rekorden i sig som ska jämföras, utan deras kulturella betydelse. Att dagens elitidrottare springer fortare, hoppar högre och kastar längre än vad de gjorde 1950, gör inte att den kulturella betydelsen av deras prestationer är större. Snarare är väl behovet av en kanon ett tydligt tecken på att det blivit allt svårare för enskilda händelser och/eller prestationer att få det genomslag som det fick förr.

” Att dagens elitidrottare springer fortare, hoppar högre och kastar längre än vad de gjorde 1950, gör inte att den kulturella betydelsen av deras prestationer är större

Det är svårt för mig som svensk att kritisera det urval av idrottare som urvalsgruppen gjort. Utgångspunkten måste vara att vissa namn hade kunnat bytas ut mot andra, men även att alla som är med också förtjänar sin plats. Man är också noga med att påpeka att denna lista inte på något sätt utgör ett facit, utan snarare ett underlag för diskussion och debatt om elitidrottens funktion i samhället.

Två frågor kring urvalet av berättelser är ändå värda att ta upp till kort diskussion. Under arbetets gång inträffade en chockerande och oförutsägbar händelse som samtidigt har väldigt mycket att säga om den moderna idrottens tillstånd. Med på den ursprungliga listan fanns nämligen cyklisten Bjarne Riis, som 1996 vann cykelsportens mest prestigeladdade tävling, Tour de France, och utan tvivel hade varit ett av de mest självskrivna namnen på listan om han inte i maj 2007 erkänt att han under större delen av sin karriär använt förbjudna dopningspreparat.

Urvalsgruppen beslöt enhälligt att ta bort Riis från listan med motiveringen att kanoniserade personer ska vara moraliska förebilder och att man inte kan upphöja en idrottare som nått sina framgångar med hjälp av dopning. Gjorde man rätt? Frågan faller tillbaka på vad en kanon egentligen är och vad den danska kulturkanonen har för syfte. När Bjarne Riis erkände sitt fusk förvandlades en av den danska idrottshistoriens största triumfer till dess största trauma, men det kulturella avtrycket blev inte mindre för det. Berättelsen om Bjarne Riis säger på sätt och vis mer om elitidrottens status i det globala samhället än alla de övriga berättelserna tillsammans. Kanske skulle en elitidrottens kanon bli ärligare om den behandlade de händelser som faktiskt gjort störst kulturellt avtryck, oavsett om de reproducerar dominerande moraliska ideal eller avviker från dem.

Den andra frågan som kan diskuteras är om det så självklart är personerna som utgör berättelsen om elitidrotten. Av de elva berättelserna är det bara en som bygger på en enskild händelse: fotbollslandslagets seger i EM 1992. I inledningen skriver redaktörerna att de elva berättelserna utgör byggstenar i en samlad förståelse för elitidrottens väsen, dess energi och kulturella position. Det må vara sant att idrott i första hand förknippas med människor, men i vissa fall kan det vara värt att fråga sig om det är prestationen eller personen som har betydelse.

Vi är så vana vid att sätta personen i centrum inom idrotten att det omvända perspektivet kan förefalla otänkbart. Men faktum är att man i de övriga danska kulturkanonerna valt att fokusera på verk och inte personer. Det är

exempelvis inte HC Andersen själv som kanoniserats inom litteratur, utan ett av hans verk, *Den lilla sjöjungfrun*. På samma sätt har *Pelle Erövraren* kanoniserats inom film, men inte regissören Bille August. Risken med att fokusera på personer är att man missar händelser som inte är direkt knutna till en person. Ur ett svenskt perspektiv framstår till exempel de olympiska spelen i Stockholm 1912 som mer betydelsefulla för den svenska elitidrottens utveckling än de enskilda svenska resultaten. Över huvud taget kan byggandet av arenor, viktiga regeländringar, evenemang och till och med pionjärer inom media mycket väl förtjäna en plats i en elitidrottens kanon.

Sammanfattningsvis är Elitidrottens kanon en spännande bok. Mest spännande är den för det den representerar och för den diskussion och debatt som den kan skapa. Idén att skapa normerande topplistor för kultur är provocerande, men om det bakomliggande huvudsyftet är att starta ett samtal om kulturens roll i samhället så är det en briljant idé. Det är nämligen omöjligt att inte ha en åsikt när man möter en sådan lista. Ur ett icke-danskt perspektiv blir berättelserna om de olika idrottarna reducerade till kuriös läsning. Som alltid är det spännande att läsa om framstående idrottare och om de förhållanden som omgav elitidrotten i olika epoker, men utan det kollektiva minne som en dansk idrottsintresserad publik har, är det svårt att bli riktigt engagerad. Det är tanken på vad en idrottskanon är och vad en sådan skulle kunna innehålla som kittlar intellektet. För mig som svensk, med ett tungt bagage av idrottsminnen, är det en fråga som aldrig släpper taget: hur skulle en svensk elitidrottens kanon se ut?

Vi börjar med Stenmark?

---

[1] Kulturkontakten, no 1&2, (Kulturministeriet, 2006) (<http://www.kum.dk/sw35812.asp>) (acc. 2009-03-10)

[2] Sydsvenska Dagbladet, 22/7, 2006, (<http://sydsvenskan.se/opinion/aktuellafragor/article173686.ece>) (acc. 2009-03-10)

© **John Hellström 2009.**

 Köp boken från eLounge.dk

 Kjøp boken fra eLounge.dk

 Køb bogen fra eLounge.dk

 Buy this book from Amazon.co.uk

 Buy this book from Amazon.com